

ปัญหาสังคมแนวพุทธ

ความนำ

ปัญหาสังคม (social problem) เป็นสิ่งที่มีอยู่คู่สังคมมนุษย์ เราจะขอบนักวิเคราะห์ไม่ก็ตาม เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะส่วนใหญ่มนุษย์นี่เองเป็นผู้ก่อหรือสร้างขึ้น เมื่อมีปัญหาขึ้น ก็ทำให้เกิดความเดือนร้อนจึงจำเป็นต้องแก้ไข หรือกำจัดให้หมดไป ผู้แก้ไขมีทั้งที่เป็นผู้เดือดร้อนเองผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับส่วนราชการและเจ้าหน้าที่ปกครองท้องถิ่น ข้าราชการหรือองค์กรอาสาสมัคร รวมทั้งนักวิชาการ ซึ่งเป็นผู้ศึกษาเรื่องปัญหาสังคม วิเคราะห์วิเคราะห์แล้วเสนอคำอธิบายการแก้ไขปัญหาสังคมและแนวทางแก้ไข

บทความนี้มีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การมองปัญหาสังคมแนวพุทธ โดยจะเริ่มไปจากแนวทั่วไปก่อนแล้วจึงอาสาศึกษาของการวิเคราะห์และแก้ไขสังคมแนววิชาการมาเป็นกรอบหัวข้อเพื่อนำรูปแบบที่เหมาะสมมากขึ้น ความครอบคลุมคิดนั้น

ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์*

ปัญหาสังคมแนวทั่วไป

เพื่อประโยชน์ของบทความนี้จะขอแบ่งการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาสังคมออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเรียกว่าการวิเคราะห์ปัญหาสังคมแนววิชาการที่ใช้กันอยู่ในกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะสังคมวิทยา กับอีกส่วนคือการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาสังคมแนวพุทธที่เป็นที่ประยุกต์ของบทความนี้

โดยทั่วไปนักวิชาการมักใช้ 5 หัวข้อต่อไปนี้วิเคราะห์ปัญหาสังคม นั่นคือ

- 1) นิยาม ปัญหาสังคมคืออะไร
- 2) สาเหตุ 6 ของปัญหาสังคม
- 3) สภาพของปัญหาสังคม
- 4) ผลกระทบของปัญหาสังคมและ
- 5) แนวทางการจัดการกับปัญหานั้นๆ

1. ปัญหาสังคม

คืออะไร ตอบสั้นๆได้ว่า ปัญหาสังคมคือสิ่งที่คนส่วนใหญ่ชุมชน (กรณีพุคลึงชุมชน) หรือสังคม (เช่นสังคมไทย) เห็นว่าเป็นปัญหา

สำหรับเข้าโดยแยกองค์ประกอบของปัญหาออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) ภาวะวัตถุวิสัย (Objective condition)
คือ การปรากฏมีปัญหานั้นอยู่ท้องถิ่นนั้นจริง เช่น อาชญากรรม มีความจน มีสิ่งแวดล้อม เป็นพิษ

2) นิยามจิตวิสัย (Subjective definition)
กล่าวคือ สิ่งที่จะเป็นปัญหาสังคมนั้นแม้ว่า จะมีอยู่จริงแต่ชาวบ้านไม่รู้สึกว่านั้นเป็นปัญหา เพราะไม่เดือดร้อน ก็ยังไม่เป็นปัญหาอะไรจะเป็นปัญหาก็ต่อเมื่อชาวบ้านลงความเห็นว่า เป็นปัญหา เพราะเขาเดือนร้อนจากสิ่งนั้นจึง เป็นปัญหาเงื่อนไขข้อนี้มีแม่ประการหนึ่งคือ อะไรที่ชาวบ้านจะถือว่านั้นเป็นปัญหาจะต้องเป็น สิ่งที่ชาวบ้านชุมชนหรือสังคมมีความสามารถ ที่จะกำจัดสิ่งนั้นให้หมดไปได้ (Technically capable)

2. ปัญหาสังคมมาจากไหน (Causes)

มีคำอธิบายหลักที่เรียกว่าทฤษฎี มีอยู่ 5 ทฤษฎีแต่ละทฤษฎีแสดงเหตุการณ์เกิด ปัญหาสังคมของทฤษฎีรวม 5 เหตุ คือ

- 1) เกิดจากโรคสังคม (Social Pathology)
- 2) เกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior)
- 3) เกิดจากการเสียระเบียบทางสังคม (Social-Disorganization)
- 4) เกิดจากการขัดแย้งทางค่านิยม (Value conflict)
- 5) เกิดจากการให้ชื่อ (Labeling Theory)

3. สภาพปัญหา (Condition)

หัวข้อที่ 3 กล่าวถึงปัญหาสังคมที่ กำลังกล่าวถึงในเรื่อง

1) ความกว้างขวางหรือการกระจายตัวของ ปัญหา (Size)

2) ความรุนแรงของปัญหา (Seriousness)

3) ความรู้และพัฒนาการของความรู้เกี่ยวกับ ปัญหานั้นจนถึงปัจจุบัน (Knowledge and development of the problem)

4. ผลกระทบ (Impact)

หัวข้อที่ 4 กล่าวถึงผลกระทบของ ปัญหานั้น ซึ่งทำให้หลายแก่ หลายมุน อาทิ ก. ชุดหนังสือถ่วง ผลกระทบ

- 1) ต่อตน - ปัจเจกบุคคล
- 2) ต่อกลุ่มคน
- 3) ต่อสังคม

ว. ชุดสอง กล่าวถึงผลกระทบ

- 1) ทางเศรษฐกิจ
- 2) ทางการเมือง
- 3) ทางสังคม

ก. ชุดที่สาม กล่าวถึงผลกระทบ

- 1) ระยะสั้น
- 2) ระยะยาว

ง. ชุดที่สี่ กล่าวถึงผลกระทบ

- 1) ทางบวก
- 2) ทางลบ

5. แนวทางจัดการกับปัญหา (How to cope with it)

หัวข้อนี้ทำให้สามารถมีแนวการ ดำเนินกับเรื่องปัญหาได้สองแนว (Approach) คือ

- 1) แนวทางป้องกัน (Prevention) เช่น

1.1 การให้การศึกษาทั้งทั่วไปและ เอกพาระทาง

1.2 การพัฒนาเศรษฐกิจ

1.3 การพัฒนาสังคม เช่น พัฒนา อนามัย

1.4 การอุกฤษณา ฯลฯ

2) แนวทางแก้ไข (Correction) เช่น

2.1 การสังคมสงเคราะห์

2.2 การพัฒนามนุษย์

2.3 การเยี่ยวยา

ฯลฯ

ทฤษฎีปัญหาสังคม

ความรู้สั่งคมศาสตร์ได้พัฒนาองค์ความรู้ที่เรียกว่า ทฤษฎีปัญหาสังคมไว้ 5 แนว หรือทฤษฎี คือ (จะกล่าวโดยยิ่งมีเนื้อหาสังเขป เพียงทฤษฎีเดียว)

1. ทฤษฎีโรคทางสังคม (Social pathology)

1.1 นิยาม ปัญหาสังคมตามทัศนคติ

ของทฤษฎีนี้ คือ การเป็นโรคคล้ายการมีเชื้อโรค ในคนแล้วเจ็บป่วยทางการแพทย์ แต่คราวนี้ เป็นโรคทางสังคม ได้แก่ การละเมิดศีลธรรม จรรยาของสังคมหรือการทำผิดศีลธรรมของ สังคม อาทิการลักขโมยการดื่มสุราการพูดเท็จ

1.2 สาเหตุ ตามทัศนคติของทฤษฎีนี้

สาเหตุของปัญหาคือการเรียนค่านิยมผิดถูก เป็นผู้ไร้ศีลธรรม

1.3 สถานการณ์ ทัศนคติของทฤษฎีนี้

สภาพแวดล้อมของสังคมเป็นตัวเหตุของปัญหา สภาพของปัญหาสังคมจึงขึ้นอยู่กับสภาพ แวดล้อมของสังคมหากสภาพแวดล้อมเลวมาก ปัญหาสังคมก็รุนแรง

1.4 ผลกระทบ ผลกระทบต่อสังคม ของปัญหาสังคมตามแนวโน้ม คือ การต้องเสีย ค่าใช้จ่ายแก่ปัญหาสังคม

1.5 ทางแก้ไข แนวทฤษฎีนี้เสนอให้ ใช้การให้การศึกษาเป็นทางแก้ปัญหา (การศึกษา เป็นทางป้องกันปัญหาได้ด้วย) อีก 4 ทฤษฎี คือ รายละเอียดตามกรอบ 5 ข้อ เช่นเดียวกัน

2. ทฤษฎีพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant behavior)

3. ทฤษฎีการเสียระบบทางสังคม (Social disorganization)

4. ทฤษฎีการขัดแย้งทางค่านิยม (Value conflict)

5. ทฤษฎีการให้ชื่อ (Labeling theory)

สรุปความรู้สั่งคมศาสตร์ให้ความรู้ เกี่ยวกับปัญหาสังคมทั้งทางทฤษฎีแนววิเคราะห์ และแนวทางแก้ไขหรือป้องกันอันเป็นวิทยาศาสตร์ ทางสังคม สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือศาสนาพุทธให้ ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคมอย่างไรบ้าง

ปัญหาสังคมแนวพุทธ

อาจมีคำตามเบื้องต้นเลยว่า พุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมหรือไม่ พุทธธรรมให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า ปัญหา สังคมหรือไม่ พุทธศาสนาให้แนวทางแก้หรือ ป้องกันปัญหาสังคมหรือไม่ คำตอบเบื้องต้นคือ พุทธศาสนา มีความรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคม อย่างครบถ้วน เพราะพุทธธรรมเป็นสัจธรรม (Absolute truth) นั่นคือ เป็นความจริงสูงสุด เป็นนานัมธรรมสูงสามารถอธิบายความจริง ได้ทุกอย่างดังจะแสดงด้วยการพูดถึงปัญหา สังคมในกรอบของสังคมศาสตร์ที่กล่าวมา แล้วข้างต้นทั้ง 5 หัวข้อ

1. ปัญหาสังคมแนวพุทธ กืออะไร

ในเชิงธรรมะ ปัญหาสังคม คือ ทุกข์ (ดังคำว่า ทุกข์ในอริยสัจจ์ 4) ซึ่งเป็นภาวะความไม่สงบภายในเจ็บปวด ทรมาน หรือกล่าวอีกนัยได้ว่า เป็นภาวะที่ทนได้ยาก ทนได้ไม่นานความทุกข์ในที่นี้ รวมทั้งทุกข์ทางกาย ดังกล่าวและทุกข์ทางใจ เช่น ความคิดถึง ความห่วงใยคนที่รัก กลัวคนที่ตัวรักจะไม่รักกลัวเขาจะไปรักคนอื่น

2. ในมุมมองของพุทธธรรมเหตุของปัญหาสังคมมาจากอะไรบ้าง

นี่หมายความว่า ในทัศนะพุทธผลิตจากประวัติการณ์ใดๆ ไม่ใช่เกิดขึ้นโดยๆ เเต่ต้องมีเหตุปัจจัยให้เกิดขึ้น ความทุกข์ที่เข่นกันมีเหตุทำให้เกิด เหตุก่อทุกข์ คือ ตัณหา ซึ่งเป็นความทะยานอยาก (craving) คือ ความต้องการ (want) ที่สูงกว่าการสนองความจำเป็นของชีวิต (needs) ตัณหามี 3 ประเภท

1) การตัณหา (craving for sensual pleasure) คือ ความอยากรหายใจทั้ง 5 รูปสกัลิ่น เสียง สัมผัส

2) ภวตัณหา (craving for existence) ได้แก่ ความอยากมี อยากรู้ เป็น อยากรู้ต่อลดดไป เช่น อยากรวย อยากมีความรู้สูง

3) วิภวตัณหา (craving for non-existence) คือ ความอยากไม่เป็น อยากรู้ไม่มี ไม่อยากอยู่ในสภาพใดหนึ่ง เช่น ไม่อยากเป็นคน ไม่รู้หนังสือ ไม่อยากอยู่สภาพเจ็บป่วย ไม่ว่าจะมีตัณหาประเภทใดย้อมก่อทุกข์ทั้งสิ้น

3. สภาพของปัญหา

ในหัวข้อที่ 3 ทางพุทธ กือ สภาวะของทุกข์ ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับทุกข์ ซึ่งมีอยู่มาก จะกล่าวโดยสรุป

1) คนในสังคมหรือในโลกส่วนใหญ่จะมีความทุกข์ ทั้งที่ต้องเกิดครั้งแรก จิตบริสุทธิ์ สะอาดปราศจากทุกข์แต่หลังจากเกิดเรียนรู้ทางโลกแล้ว (Socialization) ความต้องการจะเป็น (need) และความปรารถนาอย่าง (want) ที่จะเกิดขึ้น คนที่ไม่มีทุกข์ คือ อริยบุคคล

2) ความทุกข์เกิดจากตัณหาซึ่งเป็นกิเลสประเททหนึ่ง กิเลสเป็นตัวทำให้เจตประโภต เมื่อเกิดตัณหาจิตสกปรก คือ เป็นทุกข์

3) ภาวะทุกข์ คือ ไร้กิเลสของจิตสามารถมีได้ภาวะนี้เรียกว่า นิโรธ หรือนิพพาน

4) คนสามารถเข้าถึงภาวะไร้ทุกข์ได้โดยการปฏิบัติธรรม 8 ให้ถูกต้อง ครบถ้วนยานานเพียงพอจนทำให้เกิดผลพร้อมกันเรียกว่า บรรกระดับมัคคุ์ ก็จะเกิดภาวะว่างจากกิเลสจิตสัมบัณฑ์เป็นนิพพาน

5) แบ่งประเภทตามเกณฑ์ผู้รับทุกข์ ทุกข์มีส่องประเภท คือ

5.1 ทุกข์ทางกาย เช่น กายเจ็บปวด ทรมาน

5.2 ทุกข์ทางใจ เช่น จิตประวัติ

6) กล่าวถึงทุกข์ได้ 3 แห่ง

6.1 ภาวะทุกข์ คือ ตัวทุกข์

6.2 การแปรปรวนของความสุขทำให้เกิดทุกข์

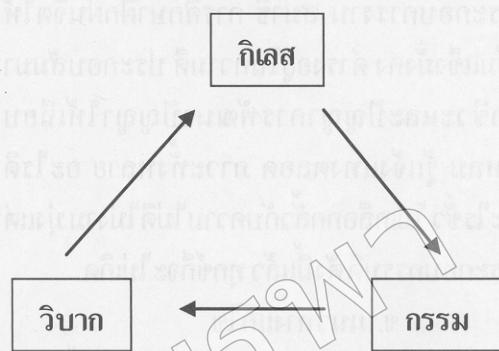
6.3 การแปรปรวนของสังหาร (สังหารไม่เที่ยงคงทุกข์) จึงเป็นทุกข์

4. ผลกระทบของทุกข์

ในเชิงพุทธ การที่ตัณหาทำให้เกิดทุกข์เป็นไปตามกฎแห่งกรรม นั่นคือ ทำอย่างไรได้ผลอย่างนั้น ทำความดีก็ได้ดี ทำกรรมชั่วก็ได้ชั่ว ตัณหาเป็นกิเลสอย่างหนึ่ง กิเลสเป็นสิ่งที่ทำให้จิตประoration เป็น ตัณหาเป็นความทายาโนยากรหรือความอยากระดับสูงจึงทำให้เป็นทุกข์ ทุกข์จึงเป็นผลของกรรมชั่วหรืออกุศลกรรมความทุกข์เป็นสภาวะแห่งความไม่สมควรไม่สบายนทุกข์ทรมาน เจ็บปวด ทึ้งทางกายและทางจิต ใจความทุกข์เหล่านี้เอง ก็จะก่อผลเป็นผลกระทบทำให้เกิดกรรมการกรรมทำที่เป็นได้ทั้งอกุศลกรรม กรรมดี อกุศลกรรม กรรมชั่วการกระทำตามธรรมะมีองค์ ๘ เป็นกรรมดี เพราะจะส่งผลให้พ้นทุกข์ หลุดพ้นจากกิเลสตัณหานั้นถ้าปฏิบัติกรรมชั่วตามประเภทของตัณหานั้น มีการตัณหาต้องการความหอมหวานของ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสกัวตัณหาอย่างมีอยากรเป็นอยากคงอยู่อย่างรุนแรง เช่น อยากมีเงินมาก อยากมีตำแหน่งสูง อยากมีบ้านใหญ่ รถยนต์ราคาแพง วิภาตัณหา อยากรอยู่รุนแรงให้พ้นไป จาก เช่น ความเป็นนักการเมือง ความเป็นข้าราชการ ความเป็นสามี - ภรรยา ผลเหล่านี้เกิดจากกฎแห่งกรรมทั้งสิ้น (Law of action) แต่อย่างไรก็ดียังมีความจริงเกี่ยวกับผลของความสัมพันธ์ระหว่างตัวเหตุ และตัวผล ที่เป็นไปตามหลักที่ว่า “ผลหากหลายจากปัจจัยอนenk” นั้นแปลว่า

- 1) เหตุอย่างหนึ่งก่อผล ได้หลายอย่าง
- 2) ผลอย่างหนึ่งเนื่องมาจากการเหตุหลายเหตุ ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึงความจริงข้อนี้ไว้ด้วย

ไตรવัฏฐ์ : กำเนิดของกรรม

กล่าวโดยสรุปผลกระทบของทุกข์ที่ทางโลกเรียกว่า ปัญหาสังคม เป็นได้ทั้งทางบวก และทางลบ นั่นคือ เมื่อมีทุกข์แล้วคนเราอาจทำดีก็ได้ อาจทำชั่ว ก็ได้ ขึ้นอยู่กับจิตใจ หรือปัญญาของบุคคลนั้น

5. แนวทางดำเนินการเกี่ยวกับทุกข์

แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดทุกข์ และแนวทางแก้ไขให้ทุกข์หมดสิ้นหรือทุเลาบำบัดลง

ก. แนวทางป้องกันทุกข์

แนวทางป้องกันไม่ให้ทุกข์เกิดขึ้นอาจอาศัยธรรมะเหล่านี้ทั้งหมดหรือบางข้อ เช่น

1. ไตรสิกขา

2. กัลยาณมิตร

3. โโยนิโสมนสิการ

4. บุญคริยา ๑๐

5. คุณธรรม

6. รุ่งอรุณแห่งชีวิต

7. ความไม่ประมาท

ขอขยายความเป็นตัวอย่างเพียงหนึ่งหมวดธรรม ได้แก่ ไตรสิกขา ที่ประกอบด้วยการศึกษาฝึกอบรม ๓ เรื่อง คือ ศีลสิกขา การรำเรียนผิกฟันเรื่องของระเบียบวินัย ความขยัน

หมั่นเพียร ไม่กลัวต่อปัญหาอุปสรรคของการประกอบการงาน สามารถ สมานชิ การศึกษาฝึกฝนจิตให้เข้มแข็งมั่นคง ดำรงอยู่ในความดี ประกอบสัมมาอาชีวะและปัญญาการพัฒนาปัญญาให้เขียนแหลม รู้แจ้งแห่งตลอด ภาวะทั้งหลาย อะไรดีอะไรชั่ว ไม่เกลือกกล้วกนความไม่ดีไม่งาม มุ่งแต่ประกอบกรรมดี ดังนี้แล้ว ทุกข์ก็จะไม่เกิด

บ. แนวทางแก้ไข

อาจอาศัยธรรมะหมวดต่างๆ ทั้งหมดหรือบางหมวดต่อไปนี้

1. บรรคมีองค์ 8
2. วิปัสสนา
3. ปранา 4
4. อิทธิบาท 4
5. โภชณ์ 7

ขอขยายความเพียงหนึ่งหมวดธรรมคือ บรรคมีองค์ 8 ที่มีแนวทางกำจัดทุกข์ 8 ขั้นประกอบกันคือ

- 1) เห็นชอบ คือการที่ทุกสิ่งความรู้ในเรื่องอริยสัจ 4 ไตรลักษณะ เป็นดั่น
- 2) ดำริขอบ กรณีคิดคำนึงในเรื่องการไม่พยาบาท ไม่เบียดเบี้ยนผู้อื่นการคิดออกบัวชเรียนเป็นดั่น
- 3) เจรจาธรรม ได้แก่ การกล่าววิจารณ์สุจริต
- 4) กระทำชอบ ได้แก่ กิจสุจริต
- 5) การเลี้ยงชีพชอบ ประกอบอาชีพสุจริตเว้นจากอาชีพไม่สุจริต

6) พยายามชอบ คือ เพียรระวังไม่ทำนาปอคุคลกรรมเพียงจำกัดการทำคุคลเพียรเจริญคุคลกรรม และเพียรรักษาคุคลธรรม

7) ระลึกชอบ (Right mindfulness) ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 อันมี

- (1) รู้ถูกตามความเป็นจริง
- (2) รู้เวลาตามความเป็นจริง
- (3) รู้จิตตามความเป็นจริง และรู้นิวรณ์ 5 ขันท์ 5 อริยสัจ 4 และ 8) ตั้งจิตมั่นชอบ (Right concentration) ได้แก่ ภานุ 4 คือ

- (1) ภานุที่ 1 ยังมีวิถี กิจกรรม ปฏิสุข เอกคคตา
- (2) ภานุที่ 2 ยังมีปฏิสุข เอกคคตา
- (3) ภานุที่ 3 ยังมีสุข เอกคคตา และ
- (4) ภานุที่ 4 ยังมีอุบกหาน เอกคคตา

เมื่อปฎิบัติมี 8 ครอบคลุมแล้ว ก็จะสามารถแก้ไขทุกข์ที่เกิดหรือมีอยู่ให้หมดสิ้นไปได้

ความสรุป

วัตถุประสงค์หลักของบทความนี้ คือ การเสนอการวิเคราะห์ปัญหาสังคมแนวพุทธโดยอาศัยกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาสังคมทั่วไป คือ

- 1) ปัญหาสังคม คืออะไร
- 2) สาเหตุมาจากการใด
- 3) สภาพปัญหาสังคมเป็นอย่างไร
- 4) ผลกระทบของปัญหาเป็นอย่างไร
- 5) แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับปัญหาสังคม

การวิเคราะห์ปัญหาสังคมแนวพุทธ

- กล่าวว่า
- (1) ปัญหาสังคม คือทุกข์
 - (2) สาเหตุของทุกข์มาจากการตัณหา
 - (3) สภาพของทุกข์มีอยู่ทั่วไป เป็นทุกข์ได้ทั้งกายและใจ กล่าวถึงทุกข์ได้ 3 ด้าน คือ ตัวทุกข์ การแปรเปลี่ยนจากความสุขเป็นทุกข์ การแปรเปลี่ยนของสังหาร เป็นทุกข์สถานที่ ปราศจากทุกข์ของมนุษย์อาจมีได้ ถ้าปฏิบัติตามหลักมรรค

(4) ผลกระทบของทุกข์มีได้ทั้งทาง

กุศล (ดี) และทางอกุศล (ชั่ว) แล้วแต่ปัญหาของคน

(5) แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับทุกข์ มี

ทั้งธรรมะป้องกันทุกข์ เช่น ไตรลิกขาและธรรมะ
แก่ทุกข์ เช่น นรรค ๘ ดูตารางเปรียบเทียบ

ตารางเปรียบเทียบแนววิเคราะห์ปัญหาสังคม

	แนวทางโลก	แนวทางธรรมะ
1. อะไร	ภาวะ ไรีศีลธรรม	ทุกข์
2. สาเหตุ	การขัดเคลาผิด	ตัณหา
3. สภาพ	สภาพสังคม	มีทั่วไปทุกข์กาย ทุกข์ใจ แก้ไขได้
4. ผลกระทบ	เสียค่าใช้จ่ายแก่โลก	ทางบวก ทางลบ
5. แนวทางปฏิบัติ	ขัดเคลาใหม่	ป้องกันด้วยไตรลิกขา แก้ไขด้วยนรรค ๘

จากตารางเปรียบเทียบจะเห็นได้
ชัดว่าแนววิพุธสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหา
สังคมได้ครบถ้วนตามกรอบการวิเคราะห์ทางโลก
ยิ่งกว่านั้นจะเห็นด้วยว่าธรรมะหัวข้อต่างๆ ไม่ว่า
จะเรื่องทุกข์ ตัณหา สภาพผลกระทบ แนวทาง
ป้องกันแก้ไข มีความเป็นกว้างทั่วไป (Generality)
มากกว่าข้อความหรือความรู้ทางโลก ไม่ว่าจะเป็น
ทฤษฎีพยาธิวิทยาทางสังคม พฤติกรรมเบี่ยงเบน
การเสียระยะ เบี่ยง การขัดกันในค่านิยมหรือการ
ให้ชื่อสิ่งเหล่านี้สามารถจัดเข้าเรื่องทุกข์ได้

ทั้งสิ้นและมากกว่านี้ ดังนั้น ธรรมะจึงเป็นเรื่อง
น่าศึกษาและนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิต เพื่อ
ให้ชีวิตมีความสงบสุขอย่างไรก็ได้ ความรู้ทางโลก
ก็ไม่ใช่เป็นสิ่งที่จะละเอียดได้ ต้องเรียนต้องรู้
ควบคู่ไปกับธรรมะ โดยให้ระหนักว่าความรู้
ความจริงมีสองระดับ คือ ระดับสมมุติ ได้แก่
ความรู้ทางโลกและระดับสูงเรียกว่าปรัมพัสดุซึ่งจะ
เป็นความรู้ทางธรรมะ ความรู้ทั้งสองทาง หรือ
สองระดับจะทำให้ชีวิตรามีความสมดุล มั่นคง
และเป็นสุขสงบ

เอกสารอ้างอิง

พระเทพเวท (ปยุโต) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.
สัญญา สัญญาวิวัฒน์.(2547). แก่นธรรม สุขภาพใจ.

- .(2545).สังคมวัฒนธรรมพุทธ.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- .(2542).สังคมวิทยาปัญหาสังคม.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.